

შორენა მახაჭაძე
ნიაზ ზოსიძის შემოქმედება და “Nonfiction” ჟანრის თავისებურებანი
*„ოთხას წელიწადში ხმალი იჟანგება,
ფერეიდნელი ქართველობა არ დაიჟანგა.“*

მოხუცი ფერეიდნელი

ნიაზ ზოსიძის შემოქმედება Nonfiction ჟანრის ძალიან საინტერესო ნიმუშებს შეიცავს. მათ ერთი საერთო გააჩნიათ: ავტორი გადმოგვცემს თავის მოგზაურობათა შთაბეჭდილებებს, მაგრამ მწერლის მოგზაურობის მიზანი არ არის სხვადასხვა ქვეყნის ღირსშესანიშნაობების გაცნობა/დათვალიერება, ან ხალხის ცხოვრების თავისებურებების შესწავლა, არა, მწერალი ერთგვარად დროში მოგზაურია, საქართველოს ისტორიის არცთუ ბედნიერი ეპოქის ფურცლებს შლის, იმ ნამსხვრევებსა თუ ფრაგმენტებს აგროვებს, აკვირდება, სწავლობს, 21-ე საუკუნეში ჯერ კიდევ რომ შემორჩენილა წარსულიდან; ფეხდაფეხ მოივლის და დაეძებს წინაპართა ნაკვალევს ტაო-კლარჯეთსა თუ ფერეიდანში. ამ მიმართებით საინტერესოა ნიაზ ზოსიძის სიტყვებიც: „ფერფლ და მტვერწაყრილი ისტორია უფრო მაინტერესებს“ (2-62) *[ნიაზ ზოსიძის ტექსტებიდან მოყვანილ ციტატებს მივუთითებთ მხოლოდ ბიბლიოგრაფიაში დამოწმებული წიგნის ნომერსა და გვერდს].*

ასე ჩაუდგა კვალში ნიაზ ზოსიძე ირანსა და თურქეთში მცხოვრებ ქართველებს, შეეცადა მათი მინავლებულ-ჩამქრალი ქართული მოგონებების გამოცოცხლებას და სიტყვაში მოქცევას. თავისი ოცნებაც გაგვანდო: აფრიკაში, ქაიროსთან ახლოს ოსმალეთიდან გადასახლებულ მუჰაჯირთა მონახულების სურვილი (2-64).

ასე შეიქმნა: „ნეტაი ადრე მოსულიყავით“ (2018), „გომარჯოს ფერეიდანს“ (2019), „ახლა სიკვდილი არ შეიძლება“ (2020), „ცრემლს ნუ გამატან“ (2020).

ეს ტექსტები ჟანრობრივად რომ “Nonfiction”-ს განეკუთვნებიან წიგნის - „გომარჯოს ფერეიდანს“, რედაქტორის, პროფ. ზაზა შაშიკაძის შესავალი წერილიც გვიდასტურებს. ის აღნიშნავს: მიუხედავად ავტორის მიერ არაერთხელ დაფიქსირებული პოზიციისა, რომ „მისი შემოქმედება ემოციებზეა აგებული და არანაირი სამეცნიერო პრეტენზია არ გააჩნია, ... იგი საინტერესოა სამეცნიერო წრეებისთვისაც“ (2-9). მართლაც, წიგნებში ბლომადაა შეტანილი ფერეიდნელ თუ მუჰაჯირ ქართველთა ლექს-სიმღერები, თქმულება-ლეგენდები, ტოპონიმები, გვარ-სახელები თუ ზედმეტსახელები, ფერეიდნული და მუჰაჯირთა მეტყველების ნიმუშები და ა.შ. ამასთან ერთად, ავტორი თავისი ნათქვამის დასტურად ალაგ-ალაგ უცხოელ თუ ქართველ ისტორიკოსთა და მოგზაურთა მონათხრობსაც იმოწმებს: ისკანდერ მუნშს, პიეტრო დელა ვალეს, ზაქარია ჭიჭინაძეს, ივანე ჯავახიშვილს, ჯეიმს ფრეზერსა და სხვებს („გომარჯოს ფერეიდანს“ -2019), ვახუშტი ბაგრატიონს, ზაზა შაშიკაძეს, ნიკო მარს, სერგეი მესხს, ალექსანდრე ფრენკელსა და სხვებს („ცრემლს ნუ გამატან“ – 2020 და „ნეტაი ადრე მოსულიყავით“ -2018). აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ ეს უკანასკნელი წიგნი, ძირითადად, უფრო სამეცნიერო სტატიების კრებულია, ვიდრე “Nonfiction” ჟანრის ნაწარმოები. ამდენად, ჩვენი კვლევისთვის ბევრად მნიშვნელოვანია „გომარჯოს ფერეიდანს“ და „ცრემლს ნუ გამატან“. სწორედ ამ ტექსტების ანალიზის საფუძველზე შევეცდებით “Nonfiction”-ის, რომელიც თანამედროვე ქართული მწერლობის ერთ-ერთ წამყვან, პოპულარულ და პროდუქტიულ ჟანრად იქცა, თავისებურებების დადგენას, გამოკვეთასა და სისტემატიზებას.

„გომარჯოს ფერეიდანს“ მოგვითხრობს 2018 წლის 6-15 მაისს (ბსუ-ს პროფესორ ზაზა შაშიკაძესთან ერთად) მწერლის ფერეიდანში მოგზაურობის შესახებ. ის კახეთის ტრაგედიას ეხება, გვახსენებს იმ ეპოქას, როცა შაჰ აბას 1-ლმა (1571-1629) 1616 წელს კახეთის მოსახლეობის დიდი ნაწილი აყარა და სპარსეთის პროვინციებში გადაასახლა. უმრავლესობამ დაკარგა იდენტობა, მხოლოდ ფერეიდნელმა ქართველებმა შეინარჩუნეს ქართული ენა და სამშობლოს მოგონება, შესაბამისად, მთელი ტექსტი განათებულია ფერეიდნელ ქართველთა სევდიან-საყვედურიანი თვალების შუქით, მკითხველსაც გამუდმებით ჩაესმის მათი ხმა: „გომარჯოს ფერეიდანს.“

ავტორის თხრობის მანერა ნამდვილად მხატვრულ-ემოციურია. სხვაგვარად, დიდი ემოციისა და გრძნობების გარეშე, ალბათ, წარმოუდგენელიცაა შაჰ-აბასის მიერ „მოუსავლეთის გზაზე“ გარეკილი ქართველების ტრაგედიის ასახვა: „მზისგან ხრაკვა თოთო ბავშვებისა... უსამანო გზაზე უძღურთა და მშიერთა დავრდომა“ (2-12), მათი, იმთავითვე დამარცხებისთვის განწირული, არაერთი მცდელობა სამშობლოში დაბრუნებისა, ტკივილამდე მისული მონატრება საქართველოს მიწა-წყლისა, წარმოუდგენელია პოლიტიკოსთა ბინძურ თამაშებს აყოლილ/შეწირული მუჰაჯირების „ცრემლიანი და გულსაკლავი“ (1-11) ისტორიის, მათი ტანჯვა-წამების გაცოცხლება.

მწერალი ხატოვნად და დამაჯერებლად გვიჩვენებს, როგორ გაივსო მთელი სპარსეთი „საბრალო ქართველებით“ (2-23), რომელთაც მთავრობა დახმარებას მხოლოდ იმ შემთხვევაში უწყევდა, თუკი რჯულს შეიცვლიდა. ყველაზე ხრიკ, ძნელად მისადგომ, უკაცრიელ და უაღრესად სახიფათო ადგილებზე ასახლებდნენ ქართველებს, მათ, ფაქტობრივად, მომთაბარე ტომებისგან ირანის ტერიტორიების დაცვა ევალებოდათ. ამასთან ერთად, ამ ადგილებში მათ შეჰქონდათ კულტურა, ავითარებდნენ სოფლის მეურნეობას, ხელოსნობას, ვაჭრობას.

როგორც უკვე ვთქვით, სხვადასხვა პროვინციებში გაფანტულმა ქართველებმა დაკარგეს მშობლიური ენა, ფერეიდნელებმა კი - შეინარჩუნეს. 1916 წელს ქართველი შტაბსკაპიტანი, პავლე ლორთქიფანიძე მოხვედრილა ფერეიდანში. ის გაზეთ „სახალხო ფურცელში“ წერდა: „დედაენა ჩინებულადაა დაცული, დიდი და პატარა მხოლოდ ამით ამაცობს - ქართულად ვლაპარაკობთო...“ (2-35).

იმ ადგილას, სადაც ბალახიც ვერ ხარობდა, ქართველებმა ვაზი გააშენეს, რომელიც მათმა წინაპრებმა წელზე შემოხვეული, უძვირფასეს კონტრაბანდად შემოაპარეს ირანელებს, რომ არ გაეყინულიყო, ზამთრობით ვაზს მიწაში მარხავდნენ (2-103). ასე შემოინახეს და გადაარჩინეს ხრიკ, ჯვარცმულ, თუმცა გაუტეხელ ფერეიდანში საქართველო, სადაც მოგზაურ მწერალს დახვდა „აყვავილებული ქართული ენა... სადაც არ უნდა გაიხედო, ყველგან ქართული წარწერები...“ (2-106).

ქართული ენაა როგორც ფერეიდნელი ქართველების, ისე თურქეთში მცხოვრები მუჰაჯირების შთამომავლების იდენტობის უმთავრესი განმსაზღვრელი: „ენა თუ არ იცი, ძნელია გურჯობა!“ (4-33), „ენა თუ არ იცი, რაის გურჯი ხარ?“ (4-61). „ჩვენი ქართველობა მხოლოდ დედაენით გამოიხატებაო“ (2-35) და ყველგან: ფერეიდანშიცა და თურქეთის საქართველოშიც, ერთი საწუხარი აქვთ: „წასულია ჩვენი საქმე, უკვე გადარეველი ვართ თურქეშიო“ (4-58) და „თხოულობენ „სკოლას“, ქართველ მასწავლებელს... ნუთუო, ლაპარაკობენ: ჩვენი ქართველები ისე უგულო შეიქნენ, რომ ჩვენზე არ ფიქრობენო“ (2-35).

როგორც ამ მცირე ამონარიდითაც ჩანს, ნიაზ ზოსიძის წიგნებში დასმულია უაღრესად მნიშვნელოვანი და სადღეისო პრობლემები: ჟამთა სიავის, ისტორიის ბედუკუღმართობის გამო უცხოეთში მცხოვრებ, ასიმილირების გზაზე დამდგარ თანამემამულეთა იდენტობის გადარჩენის საკითხი.

მწერალი საჭირბოროტო, ქართველებისთვის ლამის მარადიულად ქცეულ კითხვებს სვამს, შლის წარსულის უმძიმეს ფურცლებს და ოსტატურად ხატავს ისტორიულ თუ თანამედროვე პირთა პორტრეტებს.

ყურადღებას იპყრობს შაჰ-აბასის მოკლედ, სხარტად, ობიექტურად და ზუსტად მოხაზული სახე-ხასიათი. ორ გვერდზე ახერხებს ავტორი ნათლად დაგვიხატოს უდიდესი სახელმწიფო მოღვაწე, სამხედრო სტრატეგი, ვისმა მმართველობამაც ირანის არა მარტო პოლიტიკურ ძლიერებას, არამედ კულტურულ აყვავებასაც შეუწყო ხელი და, იმავდროულად, სისხლისმსმელი, დაუნდობელი ტირანი, კაცთმოძულე და ქართველთმოძულე, ვერაგი და ცბიერი, ჯოჯოხეთური ინტრიგების დიდოსტატი, ვისაც შეეძლო, რაოდენ პარადოქსული და სამწუხაროც არ უნდა იყოს ჩვენთვის, ქართველის ქართველის ხელითვე განადგურება, ვისი სამეფო გვარდია გამაჰმადიანებული ქართველებისგან შედგებოდა და ჯარის სარდალიც ქართველი იყო, სამხედრო რეფორმებსაც ნაქართველარი ალავერდი-ხანი უნდილაძე ატარებდა - დიდებულთა შორისაც კი გამორჩეული, შაჰის გვერდით რომ გამოსახავდნენ მხატვრები, მრავალმხრივი ტალანტით შემკული, უნიჭიერესი სამხედრო და სახელმწიფო მოღვაწე. მისი ცხოვრების ისტორიაშიც საქართველოსა და ქართველი ხალხის ტრაგედია ისახება.

ასეთივე დამაჯერებელი, ცოცხალი და დასამახსოვრებელია ნიაზ ზოსიძის მიერ გამოკვეთილ თანამედროვეთა პორტრეტებიც. მკითხველზე სასიამოვნო შთაბეჭდილებას ახდენენ მუდამ მომღიმარე და სიმპათიური სოსო მიქელანი - „ფერეიდნის იაკობ გოგებაშვილი“ (2-11), ისპაჰანის მშვენება, ულამაზესი ჰელენ იოსელიანი, ვინც „ქართული ფერებით აფერადებს და ალამაზებს სამყაროს“ (2-155) და, რა თქმა უნდა, მისი დიდი წინაპარი - სეიფოლა იოსელიანი - „ფერეიდნელთა მალამო და შვება..., სინდისი..., ეროვნული ცნობიერების, იდენტობის მედროშე და წინამძღოლი“ (2-39). მას უდიდესი ავტორიტეტი ჰქონდა არა მარტო ფერეიდნელ ქართველთა შორის, რომელთა თხოვნითაც ის საქართველოში ჩამოვიდა, არამედ ირანის უმაღლეს მმართველთა შორისაც. ის სთხოვდა საქართველოს მთავრობას, რომ ქართველი მასწავლებლები და ექიმები გაეტანებინა თან, რათა სასწავლებელი გაეხსნათ. სეიფოლამ საქართველოში ყოფნისას შეისწავლა ქართული წერა-კითხვა და ირანში ჩასვლისთანავე დაიწყო სკოლის გასახსნელად მზადება. ფერეიდანში იმ დროისათვის, ანუ 1922 წლისათვის, 30 ათასამდე ქართველი ცხოვრობდა, რომლებიც ქართულად ლაპარაკობდნენ და ქართული ტრადიციებიც ჰქონდათ შენარჩუნებული.

სეიფოლა იოსელიანი ზემო მარტყოფის გუბერნატორად მუშაობის პერიოდში ყველაფერს აკეთებდა ადგილობრივი მოსახლეობის ყოფა-ცხოვრების გაუმჯობესებისთვის, ის თავის მეგობრულ ურთიერთობას „ირანის სახელმწიფოს მოდერნიზაციის მესაძირკველ“ შაჰ რეზა ფეჰლევიანთან (2-56), სწორედ ამ მიზნით იყენებდა: მან ფულადი ჯილდოს ნაცვლად შაჰს სთხოვა სკოლის გახსნა. მწერალი დაწვრილებით აღწერს იმ წინააღმდეგობებს, იმ დევნა-შევიწროებისა და ცილისწამების კამპანიას, რაც პატრიოტ ფერეიდნელსა და მის ოჯახს დაატყდა თავს.

წარსულიდან ისევ აწმყოში გადმოვყავართ მწერალს და თანამედროვე ისპაჰანის, თავრიზისა თუ თეირანის კონტურებიც იხატება. აქვე გვაცნობს ფერეიდნელ ქართველ პოეტებს - „ქართული ენის პოპულარიზაციის დაუღალავ, მუყაით მოჭირნახულეებს“ (2-80), ქართული ანბანის მომფერებელ-მოგურგურეებს, ადგილობრივ, ქართულ ტოპონიმებს, გვარ-სახელებს, ზედმეტსახელებს, ეთნოლოგიურ მასალებს რომ აგროვებენ შთამომავლობისთვის გადასაცემად და მათ შემოქმედებას. ესენი არიან: რეზო ხუციშვილი, ალექსანდრე და რეზო დავითაშვილები, ვასიკო ყავლაშვილი, ძმები - არია და შაინა ხოსროშვილები, 2004 წელს ფერეიდნიდან საქართველოში ფეხით რომ ჩამოვიდნენ, „დაახლოებით გაიარეს ის გზა, რომელიც შაჰ აბასის ათეულ ათასობით ქართველმა ტყვემ“... (2-100), ამინ ნაგელიანი, „ქართველის დანახვაზე რომ ზედნიერი ხდება“ (2-137), ალაღმართალი და მარიფათიანი გოგია დავთაშვილი (2-171) და სხვები.

მათი ოცნება რეზო ხუციშვილმა ასე გამოხატა:

„ღმერთო, არ მომკლა, რომ მე მოგინახო,

საქართველოს თა და გორა დავინახო“ (2-76).

მათ უმთავრეს გულისტკივილსაც არ მალავს მწერალი. ამ მხრივ საინტერესოა მოხუცი ფერეიდნელი ქალბატონის საუბარი მასთან. ის მიუთითებს პატარა ფერეიდნელ ბიჭზე, რომელიც ციცაბო კლდეზე იდგა, ხელგაშლილი ქართულად კითხულობდა ლექსს და გულდაწყვეტილმა უთხრა: „ამაი საქართველომ ქართველობის დაწერაზე უარი უთხრა...“ (2-124). ნიაზ ზოსიძე თავის პოზიციასაც იქვე აფიქსირებს: „ჩემზე რომ იყოს, ამ ხალხს საქართველოს მოქალაქეობის დოკუმენტს ფერეიდანში ჩავუტანდი, მეტიც, ამ ფაქტს სახალხო დღესასწაულად ვაქცევდიო“ (2-143).

და მწერალი გვაჯერებს, რომ ფერეიდნელები ყველაზე დიდი და ნაღდი ქართველები არიან: 83 წლის სახალხო მკურნალი - ასიე ბათუაშვილი, ქამრან მიქელანი - ქართული სიმღერის, ცეკვისა და სადღეგრძელოს მოტრფიალე, „თავისი ჯანსაღი სიცილით ფერეიდანს რომ აცოცხლებს“ (2-161).

ასევე შთამბეჭდავად, ზუსტად შერჩეული შტრიხებით, მოკლედ, მაგრამ სრულყოფილად ახასიათებს ავტორი ქართულ სოფლებს: „ჯაყჯაყი... ძველი ყაიდის სოფელი, რელიგიურად შეფუთული, შაჰიდების სამჭედლო“ (2112), ჩულურეთი... მხიარული, გამრჯე ქართველების სოფელი (2-108), ვაშლოვანი, სწავლასმოწყურებული ახალგაზრდებითა და მრავალნაირი ხილით მდიდარი სოფელი (2-114), „ციხემთა სხვა ფენომენია... ციხემთა ფერეიდნელ ქართველთა წმინდა ალაგია... ციხემთა ქართული სულის უდრეკობის დასტურია...“ (2-121), დაბოლოს, რა თქმა უნდა, მარტყოფი: იუნესკოს მიერ დედამიწაზე ერთ-ერთ უსაფრთხო ადგილად ცნობილი, სადაც ქართველს ქართველი არ მოუკლავს, „სადაც ქართული ანბანი ღვთაების ტოლსწორი ფენომენია... სადაც კახელებმა დღემდე შეინარჩუნეს ქართული ენა, იდენტობა, ადათ-წესები, ტრადიციები...“ (2-130).

ხატავს ქართულ ოჯახებს: რეზო დავითაშვილის ოჯახს, რომელსაც „ქართველ ფერეიდნელთა დროშას“ უწოდებენ, „საქართველოს სიყვარულით ცრემლმდინარე, ქართულ ანბანზე ჯვარდაწერილს“ (2-144), სინოპის ქართული საზოგადოების თავმჯდომარეს, სელამეთინ აიდინს - ხალისიანსა და გულგახსნილს, ენამზიანსა და ქართველობაზე დარდით მოტეხილ მოხუცს (4-320), ექრემ ბაირახტაროღლის - ალაღ, შრომისმოყვარე, სამართლიან და სტუმართმოყვარე სოფლის თავს (4-41) და ბევრ სხვას: მოხუცსა თუ ახალგაზრდას, ქალებს, კაცებს, ბავშვებს და ასე თანდათან იკვეთება ფერეიდნელ თუ ქართველ მუჰაჯირთა

შთამომავლების კრებითი სახე-ხასიათი: „გულკეთილი, ჭირთამთმენი, უხვი, ამაყი, გონიერი, სულგრძელი და ალაღმართალი“ (2-130), რომელთა სახლებში რუსთაველის, ილიას, წმ. გიორგის, თამარ მეფის, დავით აღმაშენებლის, ქართული ანბანისა და ვაზის ფოტოებია გამოფენილი (2-131). მათ სწორედ ეს - მარადუკვდავი ქართული სული, ქართული ჯიშის შეგრძნება და, რაც მთავარია, ღმერთად ქცეული ქართული ენა აერთიანებთ.

რა დასკვნების გამოტანა შეგვიძლია ნიაზ ზოსიძის შემოქმედების ანალიზის საფუძველზე? უპირველესად, თუკი მიხეილ ბახტინის ცნობილი სიტყვების პერიფრაზს მოვიყვანთ (ის ამას რომანის შესახებ ამბობდა): “Nonfiction” ჟანრის ხერხემალი ჯერ კიდევ არ გამაგრებულა, ის ჩამოყალიბების პროცესშია და, შესაბამისად, უამრავ ახალ-ახალ ფორმას და ჟანრობრივ სახესხვაობას გვთავაზობს. ვფიქრობთ, ამ მიმართებით საინტერესოა სწორედ ნიაზ ზოსიძის საანალიზოდ გამოტანილი წიგნები. კიდევ ერთხელ გადავავლოთ თვალი: რა ჟანრობრივი თავისებურებები გამოვლინდა მათში.

როგორც უკვე არაერთხელ აღვნიშნეთ, ამ ჟანრში მთავარია ფაქტის, ამბის მიმართ ავტორის სუბიექტურ-ემოციური დამოკიდებულება, მისეული აღქმა, ხედვა, განწყობა, ის გრძნობები, რომლებსაც რეალურად მომხდარი მოვლენა იწვევს/აღძრავს მასში. ამდენად, თხრობის ის გულწრფელი მანერა, სადა, სწორხაზობრივი, მკაფიო და გასაგები სასაუბრო მეტყველება, რომელიც ასე დამახასიათებელია ნიაზ ზოსიძისთვის, ამ ჟანრის ერთ-ერთ მთავარ ნიშნად უნდა ჩავთვალოთ.

აუცილებლად კიდევ ერთხელ უნდა გავუსვათ ხაზი ამ ტიპის ტექსტების თავისებურებას: ფაქტის ობიექტურობა პლუს ხაზგასმული სუბიექტური პოზიცია ავტორისა, მისი ემოციური დამოკიდებულება მოვლენებისა თუ კონკრეტული პირების მიმართ.

არ უნდა დავივიწყოთ ავტორის განსაკუთრებული ყურადღება დეტალებისადმი და სხვადასხვა პირების პორტრეტების შექმნის ხელოვნებაც.

ერთი სპეციფიკური ხერხიც აქვს ნიაზ ზოსიძეს და მას პირობითად „დროში მოგზაურობა“ შეიძლება დავარქვათ; ვთქვათ, მწერალი მოგვითხრობს ოთხი საუკუნის წინანდელ ფერეიდნელთა ამბებს და შემდეგ ნახტომისებურად გადავყავართ „სმოგით“ დაბურულ ისპაჰანში; ან გვესაუბრება მუჰაჯირთა სამშობლოდან აყრის მიზეზებზე და შემდეგ უკვე თანამედროვე თურქეთის სოფლებს მოგვატარებს, ქართველთა შთამომავლების დღევანდელ ყოფას გვაცნობს. ამით ავტორი ახერხებს დროის სამი განზომილების ერთიანობის განცდა შემოიტანოს თხრობაში. ამასთან ერთად, ისტორიული წიაღსვლების, ცნობილი თუ უცნობი ეპიზოდების გახსენების შემდეგ ის უკვე მკვეთრად ცვლის თხრობის ინტონაციას, ტემპს, დინამიკას და უკვე მოგზაურის ჩანაწერებს გვთავაზობს. ამ ხერხების ერთობლიობა კი შეუწელებელ ინტერესს იწვევს, ამ შემთხვევაში ხომ აქტიურდება მოულოდნელობის ეფექტი, რადგან მკითხველმა წინასწარ არ იცის, ერთმანეთზე „წაფენილი“ ამბების შემდეგ რა ელოდება.

ნიაზ ზოსიძის ტექსტები გვარწმუნებს, რომ “Nonfiction”-ისთვის დამახასიათებელია, თუ შეიძლება ასე ითქვას, შიგაჟანრული ეკლექტიზმიც: მასში ავტორისეულმა თხრობამ შეიძლება ჩანახატის, მინიატურის, ნოველის ფორმა მიიღოს (ეს განსაკუთრებით დამახასიათებელია წიგნისთვის „ახლა სიკვდილი არ შეძლება“), რომელთანაც მშვიდობიანად თანაარსებობს მეცნიერთა მიერ მოწოდებული ცნობები, ისტორიკოსთა

ჩანაწერები, დოკუმენტური თუ მდიდარი ეთნოგრაფიულ-ფოლკლორული მასალა, რომელსაც დიდი მეცნიერული ღირებულება გააჩნია, რადგან, როგორც მწერალი არაერთხელ აღნიშნავს ხაზგასმით, მზარდი ურბანიზაციის, გლობალიზაციისა თუ საინფორმაციო-კომუნიკაციური რევოლუციის ეპოქაში მიმდინარეობს ეთნიკურ ქართველთა დაჩქარებული ასიმილაციის პროცესი, შესაბამისად, ჩვენებურთა მეტყველების თითოეული ნიმუშის დაფიქსირება/შემონახვა ძვირფასი და უნიკალურია მეცნიერებისთვის, მართლაც რომ - საშური საქმეა.

ნიაზ ზოსიძის ტექსტები პოსტმოდერნისტული მეტაპროზის ნიშნებსაც ატარებენ. ავტორი არაერთხელ მიმართავს თვითრეფლექსიას, გვიხსნის თავისი წერის მანერას, ისტორიით დაინტერესების მიზეზებს: „მერე ჩემი კუთხის ისტორიის წაკითხვა მომინდა, არა მშრალის, გამოშიგნულის, დაშტამპულის, დაკვეთილის, არამედ ადამიანურის, ავ-კარგიანის... მერე მე თავად დავწერე... კი, ვიცი, უბრალოდ წერა ძნელია, გულწრფელად წერა - ურთულესი, რაც გამოვიდა ის გამოვიდა, შევეცადე პოეტური პროზა გამოსულიყო“ (2-63). ასეც გამოვიდა. მწერალი ადამიანურ ისტორიებს მოგვითხრობს და არასოდეს ფარავს თავის სუბიექტურ დამოკიდებულებას, მას აქვს შესანიშნავი უნარი, თავისი ემოცია გადასდოს მკითხველს, „თანამოდარდედ“ გაიხადოს ის და დააფიქროს იმ პრობლემებზე, რომლებიც ქართველთა წარსულს, აწმყოსა თუ ხვალინდელ დღეს ეხება.

ასე რომ, ნიაზ ზოსიძის ტექსტებზე დაყრდნობით შეგვიძლია ვთქვათ: “Nonfiction” ჟანრის უმთავრესი თავისებურება არის ფაქტის, მოვლენის, ამბის მხატვრულ-ესთეტიკურ მოვლენად გარდაქმნა ისე, რომ მკითხველს ეჭვი არ შეეპაროს მის რეალურობაში, ამასთან, მკაფიოდ იგრძნოს ავტორის სუბიექტური დამოკიდებულება ამ ფაქტისადმი. ეს ამბები ამოღებულია ხალხის (ამ შემთხვევაში - ფერეიდნელებისა თუ მუჰაჯირების) კოლექტიური მახსოვრობის ყულაბიდან და მხატვრულად სახეცვლილნი, გრძნობად-კონკრეტული მომენტებით გამდიდრებულნი ისეც უბრუნდებიან საზოგადოების არქექტიპთა განძთსაცავს, რათა, საჭიროების შემთხვევაში, კვლავ გააქტიურდნენ და ჩაერთონ ეროვნული იდენტობისათვის ბრძოლაში. სწორედ ამიტომ აქვს “Nonfiction” ჟანრის ნაწარმოებებს, კერძოდ, ნიაზ ზოსიძის ჩვენ მიერ გაანალიზებულ ტექსტებს, არა მარტო მხატვრული, არამედ დიდი შემეცნებით-მეცნიერული ღირებულება და, გადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას, ნაციონალურ-პოლიტიკური დანიშნულებაც.

SHORENA MAKHAHADZE, BATUMI, BSU
THE CREATIVITY OF NIAZ ZOSIDZE AND THE PECULIARITIES OF THE GENRE
" NONFICTION "

Summery

Niaz Zosidze's creativity contains very interesting examples of the Nonfiction genre, these are: "Would You Come Before" (2018), "Hello Fereidan"(2019), "Death is Not Possible Now"(2020), "Don't Bring Me to Tears" (2020). They have one thing in common: the author gives us the impressions of his travels, but the purpose of the writer's journey is not to get acquainted with the sights of different countries, or to get acquainted with the peculiarities of people's lives, no, the writer is somewhat of a time traveler, he removes the pages of the not-so-happy epoch of Georgian history, collects the debris or fragments, observes, studies, which in the 21st century is still

preserved from the past; he walks and searches the traces of the ancestors in Tao-Klarjeti or Fereidan. This is how Niaz Zosidze followed the Georgians living in Iran and Turkey, tried to revive their long-lost Georgian memories and turn them into words.

What conclusions can we draw based on the analysis of Niaz Zosidze's creativity? First of all, these texts belong to the genre of "Nonfiction". The main thing in this genre is the author's subjective-emotional attitude towards the fact, the story, his perception, vision, mood, the feelings that the actual event causes / motivates to him. Thus, the sincere manner of the narration, plain, linear, clear and understandable speech, which is so characteristic for Niaz Zosidze, should be considered as one of the main features of this genre.

We must emphasize another peculiarity of this type of text: the objectivity of the fact plus the emphasized subjective position of the author, his emotional attitude towards the events or specific persons. We should not forget the author's special attention to detail and the art of creating portraits of different people.

Niaz Zosidze has one specific way and we can conditionally call it "Time Travel"; in this way the author manages to bring a sense of unity of the three dimensions of time into the narrative. In addition, after the journey into the historical past, the known or unknown episodes, it already dramatically changes the intonation, tempo, dynamics of the narrative and already offers the records of the traveler.

Niaz Zosidze's texts assure us that for "Nonfiction" is characterized the intra-genre eclecticism, if it can be said so, in it, the authorial narrative can take the form of the sketch, the miniature, the novel (This is especially characteristic for the book ("Death is not possible now"), with which the information provided by the scientists, the records of historians, documentary or rich ethnographic-folklore material of great scientific value coexist peacefully.

Niaz Zosidze's texts also show signs of the postmodern metaprose. The author repeatedly addresses self-reflection, explains his writing style, the reasons for his interest in history.

So, the main peculiarity of the "Nonfiction" genre is to transform the fact, event, story into an artistic-aesthetic event so that the reader does not doubt its reality, at the same time, clearly feel the author's subjective attitude to this fact. These stories are removed from the collective memory of the people (in this case - the Fereidans or the Muhajirs) and returned to the treasury of society's archetypes, artistically altered, enriched by sense-specific moments, if necessary, become more active and join the struggle for national identity. Exactly, because the works of the "Nonfiction" genre, in particular, the texts of Niaz Zosidze analyzed by us, have not only artistic, but also great cognitive and scientific value and it can be said without exaggeration that the national and political purpose too.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ზოსიძე ნიაზ, „ნეტაი ადრე მოსულიყავით“, გამ. „მერიდიანი“, თბილისი, 2018, (267 გვ.).
2. ზოსიძე ნიაზ, „გომარჯოს ფერეიდანს“, გამ. „მერიდიანი“, თბილისი, 2019 (250 გვ.).
3. ზოსიძე ნიაზ, „ახლა სიკვდილი არ შეიძლება“, გამ. „მერიდიანი“, თბილისი, 2020,

(255 გვ.).

4. ზოსიძე ნიაზ, „ცრემლს ნუ გამატან“, გამ. „მერიდიანი“, თბილისი, 2020, (147 გვ.).